

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію Качан Тетяни Валеріївни

**«Досудове розслідування у кримінальних провадженнях щодо
зловживання владою або службовим становищем», подану на здобуття
ступеня доктора філософії за спеціальністю 081-Право**

Актуальність теми дисертації. З 24 лютого 2022 року в Україні триває повномасштабне збройне вторгнення російської федерації. У нинішніх умовах ключовими чинниками збереження державного суверенітету та відновлення територіальної цілісності залишаються ефективна збройна відсіч агресору, забезпечення соціально-економічної стабільності та політичної стійкості в державі.

У такій ситуації боротьба з корупцією продовжує бути одним із пріоритетів державної політики, що, своєю чергою, зумовлює необхідність подальшого реформування системи кримінальної юстиції. Україна вже втілила низку рекомендацій міжнародних організацій, спрямованих на посилення правового, інституційного, кадрового та фінансового потенціалу антикорупційних органів, а також на розвиток міжнародного співробітництва та вдосконалення взаємодії з міжнародними партнерами задля підвищення ефективності антикорупційної діяльності.

За інформацією Офісу Генерального прокурора України, у період із січня 2022 року по вересень 2024 року було зареєстровано понад 8 тисяч кримінальних проваджень за статтею 364 Кримінального кодексу України, яка передбачає відповідальність за зловживання владою або службовим становищем.

Незважаючи на зростання кількості розслідувань щодо зловживання владою чи службовим становищем, рівень їх успішного завершення та притягнення винних до відповідальності залишається на низькому рівні.

Недостатня ефективність досудового розслідування часто призводить до уникнення відповідальності посадовими особами, що зумовлює повторне вчинення кримінальних правопорушень, сприяє корупційним загрозам та

дискредитує правоохоронну систему. Крім того, на практиці досудове розслідування таких кримінальних правопорушень ускладнюється проблемами доступу до доказової інформації, впливом службових осіб на свідків або документи, прогалинами у законодавчому забезпеченні процесуальних механізмів притягнення винних до відповідальності.

У зв'язку з цим особливої актуальності набуває наукове обґрунтування напрямів удосконалення досудового розслідування, пошук ефективних процесуальних інструментів та організаційних рішень, що дозволять забезпечити неупереджене, об'єктивне та результативне досудове розслідування зловживання владою чи службовим становищем.

Наукова новизна результатів дослідження. Низка сформульованих у дисертації положень, висновків і рекомендацій характеризуються ознаками новизни і є певним внеском у наукове забезпечення організації досудового відшкодування зловживання владою або службовим становищем.

У дисертації пропонується ряд нових, концептуальних у теоретичному плані і важливих у практичному відношенні пропозицій, а саме:

- запропоновано низку змін до кримінального законодавства щодо удосконалення розслідування та правильної кваліфікації діянь, зокрема, запропоновано закріпити таку кваліфікуючу ознаку як «воєнний стан та надзвичайна ситуація», додати до приміток до ст. 364 та 365 КК України дефініції «вихід за межі повноважень» та «використання повноважень всупереч інтересам служби» тощо;

- розроблено Типові методичні рекомендації щодо проведення комплексної судової експертизи у справах про службові кримінальні правопорушення на основі вивчення офіційних статистичних даних, емпіричних джерел та наукових праць;

- виокремлено типові слідчі ситуації під час розслідування зловживання владою або службовим становищем в умовах воєнного стану, до яких віднесено: ситуація наявності обґрунтованої інформації про зловживання владою - без доступу до матеріальних доказів, ситуація маскуванню кримінального

правопорушення під «воєнну необхідність» або «виконання наказу», ситуація залучення кількох посадовців із різних органів (змова), ситуація втрати або недоступності ключових доказів унаслідок бойових дій, ситуація суспільного резонансу та політичного тиску тощо;

— запропоновано зміни до законодавства щодо удосконалення процесуального порядку застосування застави та тимчасового відсторонення від посади під час досудового розслідування зловживання владою або службовим становищем, зокрема щодо уточнення законодавчих норм щодо визначення розміру застави, посилення контролю за походженням коштів, встановлення чітких процесуальних критеріїв для обрання цього запобіжного заходу саме у корупційних справах.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Авторка дисертації запропонувала чітке визначення об'єкту, предмету та мети дослідження. Вони є зрозумілими і відповідають завданням, які були поставлені перед здобувачкою. У свою чергу, завдання повністю знайшли вирішення у результатах наукового дослідження та публікаціях авторки дослідження.

Авторка на достатньо високому рівні опанувала методологію наукової діяльності, використовуючи комплекс сучасних загальних та спеціальних методів наукового пізнання. Застосування діалектичного методу дало змогу розглядати досліджуване явище в його розвитку, внутрішній суперечливості, динаміці правових підходів, а також виявити взаємозв'язок і взаємообумовленість окремих елементів досудового розслідування таких кримінальних правопорушень. Аналіз і синтез були використані для узагальнення емпіричних даних, порівняння підходів до кваліфікації складу кримінального правопорушення, логічного структурування теоретичного матеріалу. Метод індукції та дедукції дозволив переходити від загальних теоретичних положень до конкретних висновків щодо практики слідчої діяльності й навпаки. Формально-юридичний метод застосовувався при аналізі чинного законодавства України, зокрема положень Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України, антикорупційного

законодавства та підзаконних актів, що регулюють порядок досудового розслідування. Порівняльно-правовий метод використовувався для зіставлення вітчизняного підходу до кваліфікації та розслідування зловживання владою з практикою окремих зарубіжних країн і стандартами, рекомендованими міжнародними організаціями (наприклад, GRECO, ОЕСР). Крім того, в роботі застосовувався статистичний метод для аналізу емпіричних даних щодо кількості кримінальних правопорушень, передбачених ст. 364 КК України, динаміки скерування справ до суду та результатів судового розгляду.

Значення результатів дисертаційного дослідження для науки та практики полягає в тому, що рекомендації та пропозиції, сформульовані авторкою дослідження, спрямовані безпосередньо на вдосконалення законодавчого регулювання досудового розслідування зловживання владою або службовим становищем. Результати дослідження надають можливість вирішення багатьох проблемних питань у сфері досудового розслідування зловживання владою або службовим становищем.

Теоретичне і практичне значення одержаних результатів полягають також в тому, що викладені в дисертації висновки та пропозиції роблять певний внесок як у теорію кримінального процесу, так й у правозастосовну практику.

Викладене вище може бути підставою для загальної позитивної оцінки дисертації Качан Тетяни Валеріївни «Досудове розслідування у кримінальних провадженнях щодо зловживання владою або службовим становищем», як самостійного наукового дослідження з актуальної і важливої для науки і практики проблеми.

Не зупиняючись більш детально на загальній позитивній оцінці роботи в цілому, дисертація містить низку дискусійних питань, які потребують додаткової аргументації чи роз'яснення здобувачкою:

1. Дисертантка у роботі стверджує, що на сьогодні практика правозастосування потребує оновленої методики розслідування зловживання владою або службовим становищем, зважаючи на воєнний стан, економічну кризу тощо. Тому, на нашу думку, доцільно запропонувати авторську

методику розслідування таких кримінальних правопорушень в окремому додатку до дисертації.

2. На нашу думку, потребує більшого наукового вивчення доказування у справах щодо зловживання владою або службовим становищем, зокрема, процес збирання та фіксації електронних (цифрових) доказів.

3. У рубриці наукової новизни «вперше» (стор. 12 дисертації) здобувачкою виокремлено типові слідчі ситуації під час розслідування зловживання владою або службовим становищем в умовах воєнного стану, до яких віднесено: ситуація наявності обґрунтованої інформації про зловживання владою - без доступу до матеріальних доказів, ситуація маскуванню кримінального правопорушення під «воєнну необхідність» або «виконання наказу», ситуація залучення кількох посадовців із різних органів (змова), ситуація втрати або недоступності ключових доказів унаслідок бойових дій, ситуація суспільного резонансу та політичного тиску тощо. Виокремлені типові ситуації під час розслідування службових кримінальних правопорушень у воєнний період є надзвичайно актуальними, однак під час публічного захисту доцільно пояснити ризик щодо їх можливої абсолютизації, враховуючи широкий спектр ситуацій, залежно від сфери, регіону та правоохоронного органу.

Слід зазначити, що висловлені критичні зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації та не знижують наукової й практичної значущості дисертаційного дослідження Качан Тетяни Валеріївни.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Дисертація Качан Тетяни Валеріївни на тему «Досудове розслідування у кримінальних провадженнях щодо зловживання владою або службовим становищем» написана державною мовою з дотриманням вимог наукового стилю. Дисертаційне дослідження містить посилання на використані авторкою джерела, відповідно до чинного законодавства щодо авторських прав та академічної доброчесності. Всі випадки використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідні джерела, оформлені у належний спосіб. Аналіз змісту дисертаційного дослідження та наукових публікацій, зарахованих за темою

дисертації свідчить, що вимоги щодо академічної доброчесності дисертантом дотримано і робота Качан Т.В. є самостійним монографічним, оригінальним науковим дослідженням. Під час вивчення та аналізу дисертації, наукових публікацій авторки дослідження не виявлено фактів порушень академічної доброчесності.

ВИСНОВОК

про відповідність дисертації встановленим вимогам

1. Дисертаційна робота Качан Тетяни Валеріївни на тему «Досудове розслідування у кримінальних провадженнях щодо зловживання владою або службовим становищем», є завершеною кваліфікаційною працею, в якій отримано нові науково-обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, яке має істотне значення для кримінального процесу та вироблення науково обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення відповідних положень законодавства та практики його застосування.

2. Дисертаційна робота Качан Тетяни Валеріївни на тему «Досудове розслідування у кримінальних провадженнях щодо зловживання владою або службовим становищем» за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значимістю здобутих результатів відповідає спеціальності 081 Право та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 261 (із змінами і доповненнями від 8 травня 2024 р. № 507), наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12.07.2019 р.) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (із змінами і доповненнями від 8 травня 2024 р. № 507), а її авторка – Качан Тетяна Валеріївна на підставі прилюдного захисту заслуговує на

присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

Завідувач навчальної лабораторії «Юридична клініка»
навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету,
кандидат юридичних наук, доцент

Любов ОМЕЛЬЧУК